הִלְכוֹת תְּפִלָּה סִימָן קיט

קמה. בְּאֵר הַגּוֹלָה

קיט דִּין הָרוֹצֶה לְהוֹסִיף בַּבְּרָכוֹת. וּבוֹ ד׳ סְעִיפִים:

א אִם רָצָה לְהוֹסִיף בְּכָל (פ) בְּרָכָה מֵהָאֻמְצָעִיוֹת מֵעֵין הַבְּרָכָה, מוֹסִיף. כֵּיצַד, (א) הָיָה לוֹ חוֹלֶה, מְבַקֵּשׁ עָלָיו (ג) [ב] רַחֲמִים בְּבִרְכַּת רְפָאֵנוּ. הָיָה צָרִיךְ פַּרְנָסָה, מְבַקֵּשׁ עָלֶיהָ בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים. הַגָּה: וְכֵן הוּא מוֹסִיף, (ג) יַתְחִיל בַּבְּרָכָה וְאַחַר כָּךְ מוֹסִיף, אֲבָל לֹא יוֹסִיף וְאַחַר כָּךְ יַתְחִיל הַבְּרָכָה (טור סימן תקס״ו). **וּבְשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה** יָכוֹל לְשְׁאֹל כָּל (ג) [ג] (ד) צָרְכָיו, שֶׁהִיא כּוֹלֶלֶת כָּל הַבַּקָּשׁוֹת. [ב]וּלְהַרְבּ רַבְּנוּ יוֹנָה, כְּשֶׁמּוֹסִיף בַּבְּרָכָה מֵעֵין אוֹתָהּ בְּרָכָה, אִם מוֹסִיף אוֹתָהּ (ה) בְּשְׁבִיל כָּל יִשְׂרָאֵל אוֹמֵר אוֹתָהּ בִּלְשׁוֹן רַבִּים (ו) וְלֹא בִּלְשׁוֹן יָחִיד, וְלֹא יוֹסִיף אֶלָּא (ז) בְּסוֹף הַבְּרָכָה (ח) וְלֹא בְּאֶמְצַע, וְאִם שׁוֹאֵל צְרָכָיו מִמָּשׁ, כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אוֹ שֶׁהוּא צָרִיךְ לְפַרְנָסָה, יָכוֹל לִשְׁאֹל אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה, וְהוּא שֶׁיִּשְׁאַל בִּלְשׁוֹן יָחִיד (ט) וְלֹא בִּלְשׁוֹן רַבִּים. וּבִבְרַכַּת (ד) (י) שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְכֵן בְּסוֹף הַתְּפִלָּה בֵּין (יא) קֹדֶם ׳יִהְיוּ לְרָצוֹן׳ בֵּין אַחֲרָיו, יָכוֹל לִשְׁאֹל בֵּין בִּלְשׁוֹן יָחִיד בֵּין בִּלְשׁוֹן רַבִּים בֵּין צְרָכָיו מִמָּשׁ בֵּין צָרְכֵי רַבִּים: **ב** [ג]יֵשׁ מִי שֶׁאוֹמֵר שֶׁכְּשֶׁמּוֹסִיף (יב) בַּבְּרָכָה לְצָרְכּ יָחִיד, (ה) לֹא יַאֲרִיךְ: **ג** (יג) * [ד]אִם דִּלֵּג אוֹ טָעָה בְּבִרְכָה אַחַת מֵהָאֻמְצָעִיוֹת,

א (ע״א), וְהָרִי״ף בְּפֶרֶק ה׳ דִּבְרָכוֹת (כב:).
ב שָׁם (ד״ה אע״פ) מִמִּשְׁמָעוּת הַגְּמָרָא (ע״ז שם). ג מָרְדְּכַי שָׁם (ברכות פ״ה סי׳ קנ). ד בְּרָכוֹת ל״ד (ע״א).

בַּאֵר הֵיטֵב

אָמַר הַמֶּלֶךְ הַמְשֻׁפָּט אוֹ הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר, עַיֵּן בְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה סִימָן זֶה וְסִימָן ק״ח (בשיירי הגב״י סק״ו). וְכֵן כָּתַב הָעוֹלַת תָּמִיד (סק״ב) עַיֵּן שָׁם. וּלְפִי טַעַם הַשׁ״ז נִרְאֶה לִי דְּיַחֲזֹר וְיִתְפַּלֵּל שְׁנַיִם בְּתוֹרַת נְדָבָה:

א (פ) **בְּרָכָה.** הַמַּחֲבּ עוֹלַת תָּמִיד לֹא עַיֵּן בְּהַגָּ״ה סְעִיף זֶה, עַיֵּן שָׁם (סק״א), וְעַיֵּן שִׁירֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגה״ט סק״א): (ג) **רַחֲמִים.** הִמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ אֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ. בְּרָכוֹת דַּף ל״ד (ע״א), וְהָנֵי מִלֵּי בְּפָנָיו, אֲבָל כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל שֶׁלֹּא בְּפָנָיו צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ. מַהֲרִי״ל (מנהגים, הל׳ שמחות): (ג) **צָרְכָיו.** טוֹב לְהִתְעוֹדֵד בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְיֹאמַר חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי, וְלִשְׁאֹל מְזוֹנוֹתָיו אֲפִלּוּ הוּא עָשִׁיר. וְאִם יֵשׁ לוֹ עִוֹן מְחַדֵּשׁ מִזְכִּיר בַּתְּפִלָּה הַקּוֹדֶמֶת אֲצְלוֹ. סֵפֶר הַכַּוָּנוֹת: (ד) **שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.** וּבְ״ח (ס״א) כָּתַב דְּלִכְאוֹרָה רַבֵּנוּ יוֹנָה אֲפִלּוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה אָסוּר לוֹמַר צָרְכָיו בִּלְשׁוֹן רַבִּים בְּאֶמְצַע, עַיֵּן שָׁם. וּמִכָּל מָקוֹם צָבוּר שְׁרֵי אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה. בֵּית יוֹסֵף (ד״ה ומ״ש וכן), מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב). וּבְכֹאַר הַיֵּטֵב אֲשֶׁר לְפָנֵי בְּסָעִיף קָטָן ג׳ לֹא דָּק, עַיֵּן שָׁם: **ב** (ה) **לֹא יַאֲרִיךְ.** אֶלָּא אִם כֵּן רַבִּים צְרִיכִים לְתוֹרָתוֹ, עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ד):

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

לְחַזֵּר וּלְהִתְפַּלֵּל בְּתוֹרַת נְדָבָה, אֵינוֹ מְכָרָח, דִּיש לוֹמַר בְּעֲשָׂרָה יְמֵי תְּשׁוּבָה יֵשׁ לְדַקְדֵּק יוֹתֵר לָצֵאת אֲלִיבָּא דְּכֻלֵּי עָלְמָא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה כֵּיוָן דִּלְרֹעַת הָרַבִּים פּוֹסְקִים בְּרִיעְבַד יָצָא, סַגִּי בְּהָכִי. וְעַיֵּן פְּרִי חָדָשׁ סִימָן תקפ״ב (ס״א) שֶׁתָּבַב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְאִם רָצָה לַחֲזֹר תָּבֵא עָלָיו בְּרָכָה, וְאֵין צָרִיךְ לְהוֹסִיף בָּהּ דָּבָר, דְּהָרֵי יֵשׁ בָּהּ חִדּוּשׁ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, וְלָזֶה הִסְכִּים בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר (משפטי ברכות המעמידה ברכה ג אות ב). וְאָמְנָם אִם מְסַפֵּק פְּשִׁיטָא דְּאֵינוֹ חוֹזֵר לְהִתְפַּלֵּל, וַאֲפִלּוּ בְּתוֹרַת נְדָבָה אֵינוֹ חוֹזֵר, דַּאֲפִלּוּ הָרַמ״ע מוֹדֶה בָּזֶה וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּשְׁמוֹ שֶׁכָּתַב בְּאֶלְפָּסִי דְּזוּטָא דִּמְפַקְפֵּק אֵינוֹ חוֹזֵר אֲפִלּוּ לְמָחָר יוֹם הַכִּפּוּרִים, דְּלֹא אָמְרִינַן מַה שֶּׁהוּא לְמוּד הוּא מְזַכִּיר בְּמֵידֵי דְּלֹא קָבוּעַ רַק לְעַשָּׂרָה יָמִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְעַיֵּן בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר. בְּבִרְכַּת תְּקַע (שם ברכה י אות ב) עַיֵּן בְּנֶגִיד וּמְצֻנֶּה (סדר התפילה) דּוֹלֶג תֵּבֶת ׳מְהֵרָה׳, וְנִרְאֶה שֶׁהוּא מִפְּנֵי הַשֵּׁם הַיּוֹצֵא מִן ׳יַחַד מַאֲרִבַּע כַּנְפוֹת׳. וְיֵשׁ מְרַקְדְּקִים שֶׁאֵין מְדַלְּגִים תֵּבֶת ׳מְהֵרָה׳, וְאוֹמְרִים ׳וְקַבְּצֵנוּ מְהֵרָה יַחַד׳ כו׳, וְכֵן הוּא. וּבְבִרְכַּת וְלַמַּלְשִׁינִים אֵין לְחַתֵּם רַק שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים, שֶׁכֵּן כְּתוּבוֹ הַמְקֻבָּלִים הַקְּדוֹמִונִים שֶׁהוּא רֹאשִׁי תֵּבוֹת שֵׁם שַׁדַּי, שֶׁשֵּׁם זֶה הוּא הַמַּכְנִיעַ, וּדְלֹא כְּפִרְי חָדָשׁ. וּבְבִרְכַּת וְלִירוּשָׁלַיִם צָרִיךְ לוֹמַר וְכִסֵּא דָוִד עַבְדְּךָ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשֵׁם הָאֲרִ״י ז״ל (שער הכוונות דרושי עליונו לשבת ונוסח התפילה דרוש א). וְעַיֵּן אֲמִירַת נָחֵם בְּתִשְׁעָה בְּאָב יִבָּאֵר אִם יִרְצֶה ה׳ בְּהִלְכוֹת תִּשְׁעָה בְּאָב (סי׳ תקנו ס״א). וּבְאָמְרוֹ לִישׁוּתְךָ קִוִּינוּ יָכוֹן לְמַה שֶּׁשְּׁאָלִים אַחַר מִיתָתוֹ צִפִּיתָ לִישׁוּעָה (שבת לא:), וְלָכֵן תִּכַּוֵּן שֶׁאַתָּה מִן הַמְקֻוִּים לִישׁוּעָתוֹ, וְכָתַב מֹהֲרַ״י צֶמַח ז״ל וְגַם אֲנִי מִכַּוֵּן לְצִפּוֹת לִישׁוּעַת ה׳ שֶׁעוֹשֶׂה עִמָּנוּ לְהַצִּילֵנוּ מִכָּפָה פְּגָעִים רָעִים בְּכָל יוֹם וּבְכָל רֶגַע, וּמְצַאתִי תּוֹעֶלֶת גְּדוֹל כְּפִי פְּצָמִים לְעִתּוֹת בְּצָרָה בָּזֶה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ:

א [ב] **רַחֲמִים.** עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן פְּרִי חָדָשׁ סִימָן תקפ״ב (ס״א) שֶׁתָּבַב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְאִם רָצָה לַחֲזֹר תָּבֵא עָלָיו בְּרָכָה, וְאֵין צָרִיךְ לְהוֹסִיף בָּהּ דָּבָר, דְּהָרֵי יֵשׁ בָּהּ חִדּוּשׁ. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ, וְלָזֶה הִסְכִּים בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר (משפטי ברכות המעמידה ברכה ג אות ב). וְאָמְנָם אִם מְסַפֵּק פְּשִׁיטָא דְּאֵינוֹ חוֹזֵר לְהִתְפַּלֵּל, וַאֲפִלּוּ בְּתוֹרַת נְדָבָה אֵינוֹ חוֹזֵר, דַּאֲפִלּוּ הָרַמ״ע מוֹדֶה בָּזֶה וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב בְּשְׁמוֹ שֶׁכָּתַב בְּאֶלְפָּסִי דְּזוּטָא שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר אֲפִלּוּ לְמָחָר יוֹם הַכִּפּוּרִים, דְּלֹא אָמְרִינַן מַה שֶּׁהוּא לְמוּד הוּא מְזַכִּיר בְּמֵידֵי דְּלֹא קָבוּעַ רַק לְעַשָּׂרָה יָמִים. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וְעַיֵּן בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר. בְּבִרְכַּת תְּקַע (שם ברכה י אות ב) עַיֵּן בְּנֶגִיד וּמְצֻנֶּה (סדר התפילה) דּוֹלֶג תֵּבֶת ׳מְהֵרָה׳, וְנִרְאֶה שֶׁהוּא מִפְּנֵי הַשֵּׁם הַיּוֹצֵא מִן ׳יַחַד מַאֲרִבַּע כַּנְפוֹת׳. וְיֵשׁ מְרַקְדְּקִים שֶׁאֵין מְדַלְּגִים תֵּבֶת ׳מְהֵרָה׳, וְאוֹמְרִים ׳וְקַבְּצֵנוּ מְהֵרָה יַחַד׳ כו׳, וְכֵן הוּא. וּבְבִרְכַּת וְלַמַּלְשִׁינִים אֵין לְחַתֵּם רַק שׁוֹבֵר אוֹיְבִים וּמַכְנִיעַ זֵדִים, שֶׁכֵּן כְּתוּבוֹ הַמְקֻבָּלִים הַקְּדוֹמִונִים שֶׁהוּא רֹאשִׁי תֵּבוֹת שֵׁם שַׁדַּי, שֶׁשֵּׁם זֶה הוּא הַמַּכְנִיעַ, וּדְלֹא כְּפִרְי חָדָשׁ. וּבְבִרְכַּת וְלִירוּשָׁלַיִם צָרִיךְ לוֹמַר וְכִסֵּא דָוִד עַבְדְּךָ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּשֵׁם הָאֲרִ״י ז״ל (שער הכוונות דרושי עליונו לשבת ונוסח התפילה דרוש א). וְעַיֵּן אֲמִירַת נָחֵם בְּתִשְׁעָה בְּאָב יִבָּאֵר אִם יִרְצֶה ה׳ בְּהִלְכוֹת תִּשְׁעָה בְּאָב (סי׳ תקנו ס״א). וּבְאָמְרוֹ לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ יָכוֹן לְמַה שֶּׁשְּׁאָלִים אַחַר מִיתָתוֹ צִפִּיתָ לִישׁוּעָה (שבת לא:), וְלָכֵן תִּכַּוֵּן שֶׁאַתָּה מִן הַמְקֻוִּים לִישׁוּעָתוֹ, וְכָתַב מֹהֲרַ״י צֶמַח ז״ל וְגַם אֲנִי מִכַּוֵּן לְצִפּוֹת לִישׁוּעַת ה׳ שֶׁעוֹשֶׂה עִמָּנוּ לְהַצִּילֵנוּ מִכָּפָה פְּגָעִים רָעִים בְּכָל יוֹם וּבְכָל רֶגַע, וּמְצַאתִי תּוֹעֶלֶת גְּדוֹל כְּפִי פְּצָמִים לְעִתּוֹת בְּצָרָה בָּזֶה. עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

א (א) **הָיָה לוֹ חוֹלֶה.** עַיֵּן בְּפְרִי מְגַדִּים (א״א סק״א) שֶׁכָּתַב דְּדָוְקָא אִם הָיָה לוֹ, וְכֵן בְּפַרְנָסָה דָּוְקָא אִם צָרִיךְ לְפַרְנָסָה, אֲבָל אִינוֹ רַשַּׁאי לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים בְּבִרְכַּת מַהֲאֻמְצָעִיוֹת עַל הָעָתִיד שֶׁלֹּא יֶחֱלֶה וְשֶׁלֹּא יֶחְסַר לְחָמוֹ וּכְהַאי גַּוְנָא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה אֲפִלּוּ עַל הָעָתִיד רַשַּׁאי לְבַקֵּשׁ: **(ב) רַחֲמִים.** עַיֵּן פְּרִי חָדָשׁ דְּמַיְיתֵי מִזֹּהַר פָּרָשַׁת וַיִּשְׁלַח (ח״א דף קסט.) ׳הַצִּילֵנִי נָא׳ וְכוּ׳ (בראשית לב יב) דְּבִתְפִלָּה בְּעֵי לְפָרוּשֵׁי מִילֵי כְּדְקָא יָאוּת, עַיֵּן שָׁם. (פ) **הַמְבַקֵּשׁ רַחֲמִים** עַל חֲבֵרוֹ אֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יב יג) ׳אֵל נָא רְפָא נָא לָהּ׳ וְלֹא הִזְכִּיר שֵׁם מִרְיָם, וְהָנֵי מִילֵי בְּפָנָיו, אֲבָל שֶׁלֹּא בְּפָנָיו צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שְׁמוֹ: (ג) **יַתְחִיל בְּבִרְכָה.** דְּצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת עִקָּר מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים וּבְקָשָׁה שֶׁלּוֹ תִּהְיֶה טְפֵלָה, וְלֹא לְהֵפֶךְ. וְכָתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (משז״ז סק״א) דְּצָרִיךְ לְהַקְדִּים וְלוֹמַר מֵאֲמָר שֶׁלֵּם מֵעִנְיַן הַבְּרָכָה, כְּגוֹן אִם רוֹצֶה לְבַקֵּשׁ שֶׁיִּתֵּן לוֹ ה׳ דֵּעָה, יַקְדִּים וְיֹאמַר אַתָּה חוֹנֵן לְאָדָם דַּעַת, אֲבָל לֹא תֵּבַת אַתָּה לְבַד, וּכְהַאי גַּוְנָא בְּכָל הַבְּרָכוֹת: (ד) **צָרְכָיו.** (ה) טוֹב לְהִתְעוֹדֵד בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, וְיֹאמַר חָטָאתִי עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי. וְלִשְׁאֹל מְזוֹנוֹתָיו אֲפִלּוּ אִם הוּא עָשִׁיר. וְאִם יֵשׁ לוֹ עָוֹן מְחַדֵּשׁ מַזְכִּירוֹ בְּפְרוּשׁ בְּתְפִלָּה הַקּוֹדֶמֶת אֲצְלוֹ, (ג) וְיֹאמַר הַתְּפִלָּה בְּהֶכְנָעָה וְעַל כָּל פָּנִים בְּקוֹל בּוֹכִים, וְיִקַּבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת עוֹד כָּזֶה מִדַּעְתּוֹ, וְאִם לְאו, אֲז מְקַטְרְגִים עָלָיו חַס וְשָׁלוֹם מִלְּמַעְלָה, וְעַיֵּן בְּמֶה שֶׁכָּתַבְנוּ בְּסִימָן קכ״ב סָעִיף קָטָן ח׳ בְּשֵׁם הַחַיֵּי אָדָם (ח״א כלל כד סי״ט): (ה) **בִּשְׁבִיל כָּל יִשְׂרָאֵל.** וְהוּא הַדִּין (ז) בִּשְׁבִיל רַבִּים: (ו) **וְלֹא בִּלְשׁוֹן יָחִיד.** כֵּיוָן שֶׁהוּא אוֹמְרָהּ בִּשְׁבִיל רַבִּים: (ז) **בְּסוֹף הַבְּרָכָה.** עַיֵּן בְּפְרִי מְגַדִּים סִימָן קכ״ב בְּמִשְׁבְּצוֹת זָהָב (סק״ב) שֶׁמְּצַדֵּד לוֹמַר דְּדָוְקָא קֹדֶם שֶׁאָמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה׳, אֲבָל לְאַחַר כָּךְ נִרְאֶה דְּאָסוּר (וְעַיֵּן שָׁם דְּאֵינוֹ בָּרוּר לוֹ דָּבָר זֶה): (ח) **וְלֹא בְּאֶמְצַע.** שֶׁכְּשֶׁשּׁוֹאֵל צָרְכֵי רַבִּים בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה (ס) נִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל הַמַּטְבֵּעַ שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים בְּיָחִיד, (ו) אֲבָל בְּצִבּוּר מֻתָּרִים, וְלָכֵן אוֹמְרִים סְלִיחוֹת בְּאֶמְצַע בְּרִכַּת סְלַח לָנוּ (ו) וְכֵן בְּאֶמְצַע בְּרָכָה אֶמְצָעִית שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים: (ט) **וְלֹא בִּלְשׁוֹן רַבִּים.** דְּאַף שֶׁהַתְּפִרוּסוּ לִשְׁאֹל אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַבְּרָכָה כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ לוֹ לְפִי שָׁעָה, אִם יֹאמְרֶנָּה גַּם כֵּן בִּלְשׁוֹן רַבִּים (מ) יִהְיֶה נִרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל הַמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים. וְעַיֵּן בְּסִימָן תקס״ו סָעִיף ד׳ דְּטוֹב לְזַהֵר לְכַתְּחִלָּה בְּכָל זֶה כְּדִבְרֵי הָרַב רַבֵּנוּ יוֹנָה: (י) **שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.** וּבְ״ח (ס״א) כָּתַב דְּלִכְאוֹרָה רַבֵּנוּ יוֹנָה שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה דּוֹמֶה לְשְׁאֹר בְּרָכוֹת לְעִנְיָן זֶה, דְּבְאֶמְצַע אָסוּר לְשְׁאֹל בִּלְשׁוֹן רַבִּים: (יא) **קֹדֶם ׳יִהְיוּ׳ וְכוּ׳.** עַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן קכ״ב בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן ז׳ מַה שֶּׁנִּכְתַּב שָׁם: **ב** (יב) **בַּבְּרָכָה.** אֲפִילּוּ (ט) בְּבִרְכַּת שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה וְכָל שֶׁכֵּן בְּשְׁאָר בְּרָכוֹת. אֲבָל לְאַחַר תְּפִלָּה אֲפִלּוּ קֹדֶם ׳יִהְיוּ לְרָצוֹן׳ מֻתָּר לְהַאֲרִיךְ בְּכָל גַּוָּנֵי. וּבְלִקּוּטֵי מֹהֲרַ״ל אִיתָא כְּשֶׁחָלָה מֹהֲרַ״ל גְּזוּרוּ הַצִּבּוּר תַּעֲנִית וְאָמְרוּ סְלִיחוֹת, וּמִנְהָגָם הָיָה אָז לוֹמַר סְלִיחוֹת בְּאֶמְצַע בִּרְכַּת סְלַח לָנוּ, מַשְׁמַע דְּצִבּוּר לְצָרְכָּן יָחִיד שָׁרֵי אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע בְּרָכָה, (י) יֵשׁ לוֹמַר שֶׁאֲנִי מֹהֲרַ״ל דְּרַבִּים צְרִיכִים לְתוֹרָתוֹ וּכְרַבִּים דָּמֵי: **ג** (יג) **אִם דִּלֵּג.** (יפ) פְּרוּשׁ שֶׁדִּלֵּג הַבְּרָכָה לְגַמְרֵי. וְטָעָה, פְּרוּשׁ שֶׁשָּׁנָה בָּהּ בְּעִנְיָן שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר מֵחֲמַת זֶה. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל בְּסִימָן ס״ח בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף קָטָן א׳. וְתַרְוַיְהוּ אִיתְּרֵי בְּשׁוּגַג, דְּבְמֵזִיד צָרִיךְ לַחֲזֹר לְתְחִלַּת

שַׁעַר הַצִּיּוּן

א (פ) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א): (ג) מָגֵן אַבְרָהָם (שם), וְכֵן הֶעְתִּיקוּ הַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים, דְּלֹא כְּטִ״ז בְּסִימָן קכ״ב סָעִיף קָטָן ב׳: (ד) לְבוּשׁ (סק״ג): (ה) תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה (ברכות כב: ד״ה אע״פ): (ו) בֵּית יוֹסֵף (ד״ה ומ״ש וכן) וּמָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב): (ז) אַחֲרוֹנִים: (ח) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב): **ב** (ט) ט״ז (סק״ב) וְהַגְּהָ״א (ס״א): (י) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ד): **ג** (יפ) מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ה):

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

ה תּוֹסָפוֹת שָׁם (ד"ה אמצעיות).

אֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר אֶלָּא (יד) לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה שֶׁטָּעָה אוֹ שֶׁדִּלֵּג, וּמִשָּׁם וְאֵילָךְ יַחֲזֹר (טו) עַל (ו) [ו] הַסֵּדֶר: ד הַשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁגָּמַר גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל וְשָׁכַח וְלֹא אָמַר עֲנֵנוּ, לֹא יַחֲזֹר אֲפִלּוּ אִם עֲדַיִן לֹא גָּמַר (טז) רַק (ז) [ז] רְפָאֵנוּ, * וְאִם חָזַר בְּרָכָה לְבַטָּלָה (יז) הִיא, (אֶלָּא יֹאמַר (יח) עֲנֵנוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה (ח) [ח] (יט) כְּיָחִיד):

קכ שֶׁרָאוּי לוֹמַר רְצֵה בְּכָל תְּפִלָּה. וּבוֹ סָעִיף אֶחָד:

א טוּר לְדַעְתּוֹ וְכָתַב הַבֵּית יוֹסֵף (ד"ה ונוהגים) שֶׁכֵּן הַמִּנְהָג.

א אאוֹמְרִים רְצֵה בְּכָל הַתְּפִלּוֹת, וּדְלֹא כְּאוֹתָם שֶׁנּוֹהֲגִים שֶׁלֹּא לְאָמְרוֹ (א) בְּמִנְחָה:

שַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה

ג [ו] הַסֵּדֶר. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב שֶׁכָּתַב שֶׁדִּבְרֵי רַשִׁ"י דַּף ל"ד תְּמוּהִ', וְעַיֵּן בְּסֵפֶר קָרְבַּן נְתַנְאֵל (בסוף הספר) מַה שֶּׁכָּתַב: ד [ז] רְפָאֵנוּ. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן בִּכְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה סִימָן תקס"ו (הגה"ט) שֶׁנָּפַל טָעוּת סוֹפֵר בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ וְכָתַב לְהַגִּיהַּ, עַיֵּן שָׁם. וְהַנֻּסְחָא שֶׁלְּפָנֵינוּ בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ הוּא נָכוֹן: [ח] כְּיָחִיד. עַיֵּן בְּאֵר הֵיטֵב. וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּלֹא הָיוּ עֲשָׂרָה מִתְעַנִּים, עַיֵּן בְּשַׁלְמֵי צִבּוּר (משפטי ברכות העמידה וביאוריהם ברכה ו ס"ו) דִּבְשִׁיָּרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (סי' תקסה הגב"י סק"ג) דִּקְדֵּק מֵהָרַשְׁבָּ"א (ח"א סי' פא) דְּלְאָמְרוֹ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה לֹא בָּעִינַן עֲשָׂרָה מִתְעַנִּים, רַק לְעִנְיַן לְאָמְרָהּ בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ צָרִיךְ עֲשָׂרָה מִתְעַנִּים, עַיֵּן שָׁם, וְלֹא רָאִיתִי נוֹהֲגִין כֵּן. וּמַה שֶּׁכָּתַב מִדִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם בְּשֵׁם רַשַׁ"ל דְּיֹאמַר בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ אַחַר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה וְעַל כָּל פָּנִים הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר כו', אֵין נִרְאֶה כֵּן מִדַּעַת הַבַּ"ח (ס"ג) וְעוֹלַת תָּמִיד (סק"ד) וְהֵבִיאָם בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק"ז). וְעַיֵּן לְעֵיל סָעִיף קָטָן ז' מִדִּבְרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, וְעַיֵּן שָׁם:

בְּאֵר הֵיטֵב

ג (ו) הַסֵּדֶר. וְהַיְנוּ בְּשׁוֹגֵג, אֲבָל בְּמֵזִיד צָרִיךְ לַחֲזֹר לִתְחִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב סִימָן קי"ד סָעִיף ז'. וְדִבְרֵי רַשִׁ"י בִּבְרָכוֹת דַּף ל"ד עַמּוּד א' דִּבּוּר הַמַּתְחִיל מִתְּחִלַּת הַבְּרָכָה שֶׁטָּעָה בָּהּ וְכוּ' תְּמוּהִים הֵמָּה, עַיֵּן שָׁם: ד (ז) רְפָאֵנוּ. פֵּרוּשׁ שֶׁחָתַם בִּרְכַּת רְפָאֵנוּ, וְאִם יַחֲזֹר וְיֹאמַר עֲנֵנוּ יִצְטָרֵךְ לוֹמַר רְפָאֵנוּ פַּעַם אַחֶרֶת, דְּצָרִיךְ לוֹמַר עַל הַסֵּדֶר, וְיִהְיֶה בְּרָכָה לְבַטָּלָה דְּאֵין מַחֲזִירִין בִּשְׁבִיל עֲנֵנוּ, אֲבָל אִם לֹא חָתַם רְפָאֵנוּ יֹאמַר עֲנֵנוּ וְאַחַר כָּךְ רְפָאֵנוּ. וְהָא דְּנָקַט כָּאן שְׁלִיחַ צִבּוּר, מִשּׁוּם דְּיָחִיד אוֹמֵר אוֹתוֹ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, וְאִם שָׁכַח עַד אַחַר שֶׁגָּמַר שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה אַף עַל גַּב דְּלֹא הִתְחִיל רְצֵה אֵין לוֹמַר עֲנֵנוּ שָׁם, כֵּיוָן שֶׁאֵין מַחֲזִירִין בִּשְׁבִיל עֲנֵנוּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁלִיחַ צִבּוּר אוֹמְרָהּ בִּבְרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. ט"ז (סק"ד) וּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ו) וְאַחֲרוֹנִים, דְּלֹא כְּעוֹלַת תָּמִיד (סק"ג): (ח) כְּיָחִיד. וְיַחְתֹּם בָּרוּךְ אַתָּה ה' הָעוֹנֶה בְּעֵת צָרָה וְשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. הַגָּהוֹת מַיְמוֹנִי (תפילה פ"י אות פ) וּבַ"ח (ס"ג) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ז), דְּלֹא כְּעוֹלַת תָּמִיד (סק"ד), וְעַיֵּן בְּשִׁיָּרֵי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגב"י סק"ג). [וּבְסֵפֶר אֵלִיָּהוּ רַבָּה (סק"ז) פָּסַק כְּעוֹלַת תָּמִיד דִּיסַיֵּם רַק בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה לְחוּד כְּיָחִיד, וְכֵן מַשְׁמַע בִּתְשׁוּבַת רַשַׁ"ל (סי' סג-סד)]. וְאִם חָתַם בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה לְבַד יָצָא. מָגֵן אַבְרָהָם (שם). וְהוּא הַדִּין אִם לֹא הָיוּ עֲשָׂרָה הַמִּתְעַנִּים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבָאוּ אַחַר בִּרְכַּת רְפָאֵנוּ, אוֹמְרָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. שִׁלְטֵי גִּבּוֹרִים (שבת יא. אות א). וְאִם שָׁכַח גַּם בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, אוֹמְרָהּ בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ אַחַר 'בַּשָּׁלוֹם'. רַשַׁ"ל (סי' סג) מָגֵן אַבְרָהָם (שם). וְעַיֵּן בְּטוּר סִימָן תקס"ה דְּיֵשׁ אוֹמְרִים דַּאֲפִלּוּ בְּיָחִיד הַדִּין כֵּן, וּנְהִי דְּלֹא קַיְמָא לָן הָכִי בְּיָחִיד, מִכָּל מָקוֹם בִּשְׁלִיחַ צִבּוּר יֵשׁ לִפְסֹק כֵּן. מָגֵן אַבְרָהָם (שם). וּכְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגב"י) כָּתַב בְּשֵׁם שִׁלְטֵי גִּבּוֹרִים (שם) דְּאוֹמְרָהּ בַּעֲבוֹדָה אִם נִזְכַּר, וְהָרַמַ"ע (סי' קיב) פָּסַק דְּדִינוֹ כְּיָחִיד, וְכֵן כָּתַב עוֹלַת תָּמִיד (שם). וְאִם אָמַר עֲנֵנוּ קֹדֶם רְאֵה נָא,

בֵּאוּר הֲלָכָה

אֲבָל לֹא בְּשֶׁחִסֵּר אֶת עִנְיַן הַבְּרָכָה, וְגַם הֲלֹא הַמָּגֵן אַבְרָהָם הֶעְתִּיק בְּסִימָן ס"ד (סק"ג) אֶת דִּבְרֵי הַכֶּסֶף מִשְׁנֶה שָׁם (ברכות פ"א ה"ו) וְעַיֵּן שָׁם בְּרַמְבַּ"ם וּבְכֶסֶף מִשְׁנֶה דְּעִנְיַן הַבְּרָכָה הוּא לְעִיכּוּבָא, וְגַם הֲלֹא צִוָּה לְעַיֵּן בְּסִימָן נ"ט, וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּשָׁם (ס"ב) מוּכָח דְּאִם הִתְחִיל בְּיוֹצֵר אוֹר שֶׁהוּא עִקַּר עִנְיַן הַבְּרָכָה, אַף שֶׁבְּאֶמְצַע אָמַר דָּבָר שֶׁלֹּא מֵעִנְיַן הַבְּרָכָה יָצָא, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אִם חִסֵּר אֶת עִקַּר עִנְיַן הַבְּרָכָה לֹא יָצָא אַף לְהַמָּגֵן אַבְרָהָם, וְכֵן כָּתַב הַפְּרִי מְגָדִים בְּמִשְׁבְּצוֹת זָהָב אוֹת (ג') [ד']], **וְעַיֵּן מַה שֶּׁצִּדַּדְנוּ לְעֵיל בְּסִימָן קי"ז סָעִיף ה'** (ד"ה אם לא שאל) **לְעִנְיָן זֶה. ב. אִם אָמַר אֵיזֶה דָּבָר שֶׁהוּא מְקַלְקֵל אֶת הַבְּרָכָה כְּגוֹן שֶׁאָמַר טַל וּמָטָר בִּימוֹת הַחַמָּה וּכְהַאי גַּוְנָא. וְהִנֵּה כָּל זֶה הוּא לְפִי דַּעַת הַמְחַבֵּר לְעֵיל בְּסִימָן נ"ט** (שם), א]**אֲבָל לְפִי דַּעַת הַגְּרָ"א שָׁם** דַּאֲפִלּוּ אִם לֹא הִזְכִּיר בִּתְחִלָּה כְּלָל יוֹצֵר אוֹר כֵּיוָן שֶׁחָתַם כַּדִּין יָצָא בְּדִיעֲבַד, **נִרְאֶה דְּהוּא הַדִּין הָכָא בְּאֹפֶן הָרִאשׁוֹן אָזְלִינַן בָּתַר חֲתִימָה וְיָצָא, כֵּיוָן שֶׁבָּהּ מַזְכִּיר עִנְיַן קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת. וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הֲלָכָה שָׁם** (ד"ה ולא אמר) **שֶׁכָּתַבְנוּ דְּגַם דַּעַת הָרַשְׁבָּ"א** (ברכות יב. ד"ה ה"ג רש"י) **וְהָרַמְבַּ"ן** (מלחמות, ברכות ו:) **כְּוָתֵיהּ דְּהַגְּרָ"א:**

ד * **וְאִם חָזַר בְּרָכָה לְבַטָּלָה הִיא.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס"ק יז) בְּמַה שֶּׁכָּתַבְנוּ הַיְנוּ וְכוּ', וְהוּא מֵהַטַּ"ז (סק"ד) וּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ו) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים, וּמַשְׁמַע מִזֶּה דְּמִשּׁוּם עֲנֵנוּ גּוּפָא לָא הָוֵי בְּרָכָה לְבַטָּלָה. וְלֹא זָכִיתִי לְהָבִין, כֵּיוָן דִּסְבִירָא לְהוּ לְהַפּוֹסְקִים דַּעֲנֵנוּ זֶה הוּא כִּשְׁאָר עֲנֵנוּ דְּעָלְמָא דְּקַיְמָא לָן שֶׁאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ, אִם כֵּן אִם יַחֲזֹר לוֹמַר עַתָּה הוּא בְּרָכָה לְבַטָּלָה, כֵּיוָן דִּקְבִיעוּתוֹ הוּא בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפֵא וְלֹא בֵּין רְפָאֵנוּ לְבִרְכַּת הַשָּׁנִים, אִם נִצְרִיכוֹ לוֹמַר עַתָּה בְּוַדַּאי בְּשֵׁם חֲזָרָה מִיקְרֵי. וְאֶפְשָׁר דִּסְבִירָא לְהוּ דְּכֵיוָן דִּקְבָעוּהָ חֲזַ"ל (תענית יג:) לְכַתְּחִלָּה לוֹמַר בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, יֵשׁ בָּהּ עֲדִיפוּתָא מִשְּׁאָר עֲנֵנוּ דְּלֹא הִצְרִיכוּ רַק לִכְלָלָהּ, וְאִם לָאו דְּהָיָה הֶיזֵּק עַל יְדֵי זֶה לְבִרְכַּת רְפָאֵנוּ לֹא הָיִינוּ מִסְתַּפְּקִים בְּמַה שֶּׁאָנוּ נוֹתְנִים עֵצָה לִכְלָלָהּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, כִּי לֹא מָצִינוּ תִּקּוּן עַל יְדֵי שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה רַק אִם חִסֵּר שְׁאֵלָה בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים אוֹ לְהַיְרוּשַׁלְמִי (תענית פ"א ה"א) מַשִּׁיב הָרוּחַ בְּבִרְכַּת אַתָּה גִּבּוֹר, אֲבָל לֹא אִם חִסֵּר בְּרָכָה שְׁלֵמָה, וּכְמוֹ שֶׁפָּסְקוּ כָּל הָאַחֲרוֹנִים, (דְּלֹא כְּהַפְּרִי חָדָשׁ (ס"ג) שֶׁמֵּיקֵל לְהַשְׁלִים בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה אֲפִלּוּ אִם דִּלֵּג בְּרָכָה שְׁלֵמָה), וְאַכַּתִּי צָרִיךְ עִיּוּן:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב סִימָן קי"ד סָעִיף ז': (יד) **לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה.** וְאִם נִזְכַּר בְּטָעוּתוֹ (יג) בְּעוֹד שֶׁהוּא עוֹמֵד עֲדַיִן בְּהַבְּרָכָה, יַחֲזֹר לְמָקוֹם שֶׁטָּעָה לְבַד: (טו) **עַל הַסֵּדֶר.** וַאֲפִלּוּ אִם לֹא נִזְכַּר עַד אַחַר כַּמָּה בְּרָכוֹת, צָרִיךְ לַחֲזֹר וְלוֹמַר כֻּלָּן אַחֲרֶיהָ, שֶׁאִם יֹאמַר אוֹתָהּ בְּרָכָה לְבַדָּהּ בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר נִמְצָא שֶׁשִּׁנָּה סִדְרָן שֶׁל בְּרָכוֹת, וְלֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, (יג) שֶׁסֵּדֶר בְּרָכוֹת הוּא מֵאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה וְסָמְכוּ סִדְרָן עַל הַמִּקְרָאוֹת: ד (טז) **רַק רְפָאֵנוּ.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁסִּיֵּם בִּרְכַּת רְפָאֵנוּ וְאָמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה', אֲבָל אִם נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁחָתַם, אֲפִלּוּ אִם אָמַר בָּרוּךְ אַתָּה (יד) הוֹאִיל וְלֹא אָמַר עֲדַיִן ה' חוֹזֵר וְאוֹמֵר עֲנֵנוּ עִם חֲתִימָה, וְאַחַר זֶה חוֹזֵר וְאוֹמֵר בִּרְכַּת רְפָאֵנוּ. וְכָל זֶה בִּשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁמְּקוֹם קְבִיעָתוֹ לוֹמַר עֲנֵנוּ הוּא בֵּין גּוֹאֵל לְרוֹפֵא, אֲבָל בְּיָחִיד שֶׁכּוֹלֵל עֲנֵנוּ בְּבִרְכַּת שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה אִם שָׁכַח לֵאמֹר עֲנֵנוּ, (טו) כָּל שֶׁסִּיֵּם שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה אַף שֶׁלֹּא פָּתַח בִּרְצֵה אֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר, כְּדִין כָּל דָּבָר שֶׁאֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וְטַעַם הַחִלּוּק הוּא, דְּשָׁם שָׁאנֵי (טז) שֶׁהוּא כָּלוּל תּוֹךְ הַבְּרָכָה, וְכָל שֶׁסִּיֵּם הַבְּרָכָה אִיכָּא בַּחֲזָרָתוֹ בְּרָכָה לְבַטָּלָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן כָּאן דִּקְבָעוּהוּ בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אֵין לְבַטָּלָהּ אִם לֹא שֶׁיִּצְטָרֵךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת רְפָאֵנוּ עוֹד הַפַּעַם בִּשְׁבִיל זֶה, וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא אָמַר הַשֵּׁם שֶׁל בָּרוּךְ אַתָּה לֵית בְּרָכָה לְבַטָּלָה: (יז) **הִיא.** הַיְנוּ (יז) דְּעַל יְדֵי שֶׁיַּחֲזֹר לוֹמַר עֲנֵנוּ יִצְטָרֵךְ בְּהֶכְרֵחַ לוֹמַר אַחַר כָּךְ בִּרְכַּת רְפָאֵנוּ עוֹד הַפַּעַם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה עַל הַסֵּדֶר בִּרְכַּת הַשָּׁנִים אַחַר רְפָאֵנוּ, וְהִיא בְּרָכָה לְבַטָּלָה, שֶׁאֵין מַחֲזִירִין בִּשְׁבִיל עֲנֵנוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִימָן תקס"ה (ס"ב). וְאִם שָׁכַח וְאָמַר עֲנֵנוּ קֹדֶם רְאֵה נָא, ב]דַּעַת הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ז) דְּצָרִיךְ לוֹמַר עֲנֵנוּ פַּעַם אַחֵר אַחַר רְאֵה נָא, וְכֵן כָּתַב בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים (דיני סמיכת גאולה לתפילה ותפלת שמו"ע והברכות בכלל, סנ"ה), וּבִפְרִי מְגָדִים (א"א סק"ז) נִשְׁאַר בְּדִין זֶה בְּצָרִיךְ עִיּוּן, וּבְסֵפֶר מָגֵן גִּבּוֹרִים (שלטי הגבורים סק"ב) הֶאֱרִיךְ בָּזֶה וּמַסִּיק לְדִינָא גַּם כֵּן דְּאֵין לַחֲזֹר וְלוֹמַר עֲנֵנוּ פַּעַם אַחֶרֶת, וְאִם יִרְצֶה יֹאמְרֶנָּה בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה כְּיָחִיד: (יח) **עֲנֵנוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.** הוּא הַדִּין (יח) אִם לֹא הָיוּ עֲשָׂרָה הַמִּתְעַנִּים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבָאוּ אַחַר בִּרְכַּת רְפָאֵנוּ, יֹאמַר בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה כְּיָחִיד. (יט) וְאִם הִתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר לְהִתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם וְהָיוּ אָז בְּבֵית הַכְּנֶסֶת עֲשָׂרָה שֶׁמִּתְעַנִּים וְאַחַר כָּךְ הָלְכוּ מִקְצָתָן קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר עֲנֵנוּ, לֹא יֹאמַר עֲנֵנוּ, וְטוֹב (כ) שֶׁיֹּאמַר אָז בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה. וְאִם כְּבָר הִתְחִיל עֲנֵנוּ וְיָצְאוּ, גּוֹמֵר: (יט) **כְּיָחִיד.** ג]עַיֵּן בְּדֶרֶךְ הַחַיִּים (שם סנ"ג) שֶׁפּוֹסֵק דְּלֹא יַחְתְּמֶנָּה בִּבְרָכָה, רַק בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה כִּשְׁאָר יָחִיד בְּעָלְמָא, וְכֵן נָכוֹן, דִּבְזֶה יָצָא לְכֻלֵּי עָלְמָא, עַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (שם). וְאִם שָׁכַח גַּם בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה, אֲפִלּוּ נִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהִתְחִיל רְצֵה שׁוּב לֹא יֹאמַר, אֶלָּא יֹאמְרֶנָּה אַחַר שֶׁיְּסַיֵּם בַּשָּׁלוֹם קֹדֶם אֱלֹהַי נְצֹר ד]וּבְלֹא חֲתִימָה [דֶּרֶךְ הַחַיִּים (שם סנ"ד) וְשַׁעֲרֵי תְשׁוּבָה (סק"ח) עַיֵּן שָׁם]:

א (א) **בְּמִנְחָה.** דְּהַיְנוּ שֶׁהֵם מַתְחִילִין מֵאוֹשֵׁי יִשְׂרָאֵל. וְעַיֵּן בִּפְרִי מְגָדִים (מש"ז סק"א) שֶׁכָּתַב דִּלְפִי מַה שֶּׁנָּהֲגוּ עַכְשָׁו בְּכָל מָקוֹם לֵאמֹר רְצֵה, מִקְּרֵי

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(יג) פְּרִי מְגָדִים (א"א סק"ה). **אַף אִם הוּא מְבֹהָל וְאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר לִמְקוֹמוֹ, וְאַחַר עוֹמֵד תַּחְתָּיו, בְּכָל גַּוְנֵי צָרִיךְ לְהַתְחִיל מִתְּחִלַּת הַבְּרָכָה,** וּכְדְמוּכָח מֵהַהִיא דִּבְטְטֵי דְּאִישְׁתַּתַּק בְּאוֹפַנִּים, שֶׁהוּבָא בָּרֹא"שׁ (ברכות) פֶּרֶק אֵין עוֹמְדִין (סי' יח): (יג) מְגִלָּה (י"ג) [י"ז] (ע"ב): ד (יד) דֶּרֶךְ הַחַיִּים (דיני סמיכת גאולה לתפילה ותפלת שמו"ע והברכות בכלל, סנ"ג): (טו) ט"ז (סק"ד) וְהַגְּרָ"א וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: (טז) אַחֲרוֹנִים: (יז) ט"ז (שם) וּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ו): (יח) אַחֲרוֹנִים: (יט) דֶּרֶךְ הַחַיִּים (שם סנ"ח): (כ) הַיְנוּ אֲפִלּוּ לְדַעַת הַשַּׁעֲרֵי תְשׁוּבָה (סק"ח) דִּסְבִירָא לֵיהּ דְּאֵין לוֹמַר אֲפִלּוּ בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה עֲנֵנוּ כְּשֶׁאֵין עֲשָׂרָה שֶׁמִּתְעַנִּים, בָּזֶה מוֹדֶה, וְכָל שֶׁכֵּן לְהַדֶּרֶךְ הַחַיִּים גּוּפָא, עַיֵּן בּוֹ (שם סנ"ב):

ליקוטי דברי הרב: א] ובשו"ע הרב (סי' נט ס"א) פסק כשו"ע שם. וכן בסימן קי"ד (ס"ח) כתב שאם חתם כהוגן אלא שכל נוסח הברכה עד החתימה אמר נוסח אחר שלא כענין ברכה זו כלל ולא נזכר עד לאחר שחתם, או שלא אמר שום נוסח תחלה רק החתימה בלבדה לא יצא ידי חובתו וצריך לחזור לראש ברכה זו אם היא מברכות אמצעיות ובג' ראשונות צריך לחזור לראש ובג' אחרונות לעבודה. עוד כתב: אבל אם דילג באמצעה (ואפילו אמר במקום הדילוג נוסח אחר שאינו מעין ברכה זו) כל שחתם כהוגן (ואמר קודם החתימה איזו בקשה כענין ברכה זו ואמרה בלשון משונה מתיקון חכמים) אינו נקרא משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות, שאינו נקרא משנה ממטבע שטבעו חכמים אלא כשמשנה בפתיחתן או בחתימתן בברכות שחותמות בברוך ופותחות בברוך (וברכות י"ח שחותמות בברוך ואינן פותחות בברוך אף אם שינה פתיחתה ואמרה בלשון אחר בענין הברכה דינו כאלו שינה באמצע ברכה שהרי הן ברכות הסמוכות זו לזו וכל פתיחתה היא כמו אמצע ברכה). **ב]** וכן פסק בשו"ע הרב (ס"ו): אם טעה ואמר עננו קודם ראה נא בענינו, צריך לחזור ולומר עננו אחר ראה נא, שאם לא יחזור נמצא שאמר ברכת ראה נא שלא במקומה, שמקומה קודם עננו, וסדר הברכות מעכב. **ג]** אבל בשו"ע הרב (ס"ה) כתב: ואם נזכר אחר חתימת רפאנו קודם חתימת שומע תפלה יאמר עננו בשומע תפלה כיחיד, וה"ה אם לא היו עשרה המתענים בבית הכנסת ובאו אחר רפאנו אומר בשומע תפלה, **המשך בסוף הספר**

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah